

на західноукраїнських землях 5. Літопис Української Повстанської Армії. Т. 1: Волинь і Полісся; німецька окупація. Кн. 1. Початки УПА. Документи і матеріали. – 3-тє вид. – Торонто, 1989. – 256 с. 6. Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія. Т. 4: Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, МДБ-КДБ. 1943–1959. – Кн. 1: 1943–1945. – Київ; Торонто, 2002. – 596 с. 7. Білас Іван. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953. Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. У 2 кн. – К., 1994. – Кн. I. – 432 с. 8. Кендій А.В. Українська Повстанська Армія в 1944–1945 рр. – К., 1999. – 218 с. 9. Киричук Ю. Український національний рух 40–50-х років ХХ століття: ідеологія та практика. – Львів: Добра справа, 2003. – 464 с. 10. Павленко Ірина. Радянський режим проти українського національно-визвольного руху в Західній Україні // Розбудова держави. – 1999. – № 1/6. – С. 158–166. 11. Санников Г. Большая охота: Разгром вооруженного подполья в Западной Украине. – М., 2002. – 512 с. 12. Сеньків М. Західноукраїнське село: насильницька колективізація (40 – поч. 50-х рр. ХХ ст.). – Львів, 2002. – 290 с. 13. Ткаченко С. Повстанческая армия: тактика борьбы. – Минск; Москва, 2000. – 512 с. 14. Федун-Полтава П. Концепція самостійної України і основна тенденція політичного розвитку сучасного світу // Позиція визвольного руху. – Мюнхен, 1948. – 114 с. 15. Чувєв Ф. Солдаты империи. Беседы. Воспоминания. Документы. – М., 1998. – 558 с.

УДК 94(477.43/44)''1939/1945''

В.В. Роговий

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДІЯЛЬНІСТЬ КОМІСІЇ ДОПОМОГИ УКРАЇНСЬКОМУ СТУДЕНТСТВУ В ГАЛИЧИНІ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

© Роговий В.В., 2005

На основі невідомих архівних документів розповідається про розгортання діяльності на теренах Галичини в роки Другої світової війни Комісії допомоги українському студентству. Наводяться конкретні дані про збір пожертв для українських студентів і розподіл стипендій.

The article on the base of unknown archive documents tells about the activity of the commission, witch helped the Ukrainian students in Galychyna during the Second World War. It is shown on the examples, how this money was collected and father given to the Ukrainian students.

Після закінчення німецько-польської війни в 1939 році багато української високошкільної молоді та випускників середніх шкіл знайшлися на терені так званого генерал-губернаторства. Коли життя там почало набирати нормальних форм й розпочалась розбудова українського організованого життя, постала актуальною і проблема вищих студій української молоді, що опинилась напередодні 1939 р. у Німеччині і в Протектораті (Чехія і Моравія), та матеріальна допомога нашим студентам.

Усвідомлюючи значення студій нашої молоді у вищих навчальних закладах Європи, в листопаді 1940 року при Українському Центральному Комітеті в Кракові було створено за почином професора Володимира Кубійовича і редактора Василя Глібовицького Комісію допомоги українському студентству. Функції КоДУСу визначено було спеціальним правильником, що складався з 21 статті й унормовував мету і засоби для її досягнення, зокрема, власне організацію КоДУС-у, розподіл стипендій та співпрацю із студентством. Згідно з правильником КоДУС мав за завдання дати моральну й матеріальну поміч українській студіюючій молоді, уможливити її навчання, як також і спеціалізацію у вибраній ділянці знання.

Правильник передбачав також організацію КоДУСу та його клітин в краю. І як тільки було встановлено контакт з Галичиною після приходу туди гітлерівської армії, в жовтні 1941 року приїхав до Львова референт КоДУСу у Кракові Роман Глинка, щоб нав'язати контакт із спорідненою допомогою організацією при Українському Крайовому Комітеті (УКК) у Львові. У висліді прийшло до порозуміння, що його підписали 16 жовтня 1941 року референт КоДУСу при УКК у Львові Денис Коренець і Роман Глинка. У цьому документі визнано, що КоДУС у Кракові залишається тимчасовим диспозиційним осередком акції допомоги українському студентству на 6 місяців, доки КоДУС при УКК у Львові не буде так зорганізований, щоб міг перебрати увесь тягар допомогової акції повністю на себе [1].

З метою розв'язання конкретних проблем, пов'язаних з перенесенням централі КоДУСу, 16–18 січня 1942 року відбулася в Кракові спільна конференція його представників у Львові, Кракові й Берліні та запрошених гостей під проводом професора В. Кубійовича. Як результат переговорів вирішено створити одну комісію допомоги українському студентству з осідком у Львові. Відтак КоДУС у Львові стає центральним усієї акції допомоги українському студентству.

Значення збіркових акцій на допомогу українському студентству саме в Галичині ще більше посилилося після відновлення навчання в медичному, ветеринарному і правничому інститутах у Львові. Тут українські студенти дістали можливість розпочати, продовжувати і закінчити свої студії. Цим самим розв'язувалася проблема забезпечення висококваліфікованими фахівцями у різних ділянках нашого суспільно-економічного і культурно-національного життя, брак яких відчувався на кожному кроці. Ці потреби виникли ще за часів польської окупації, коли чинилися всілякі перешкоди й обмеження, щоб українську молодь не допустити до високих шкіл, а на навчання за кордон не кожний мав змогу виїхати. А в роки більшовицької влади саме серед свідомої студентської молоді були найважчі втрати, оскільки енкаведисти саме нею найбільше "опікувалися", тому серед неї був найбільший відсоток розстріляних, закатованих або вивезених [7].

Факт відкриття високих шкіл у Львові, наголошували в спеціальному зверненні до широких кіл громадянства керівники УЦК, вимагає, аби всі присвятили організації допомоги українському студентству належну увагу та взяли активну участь у цій благородній справі. Тим паче, що українське студентство рекрутувалося переважно з незаможних малоземельних селянських, робітничих і інтелігентських верств, а відтак не в силі через матеріальні труднощі з належним успіхом студіювати. З уваги на пекучу потребу виховати нові молоді кадри висококваліфікованих фахівців інтелігенції, Український Центральний Комітет заявляв, що він не може допустити до того, щоб можливості студій на високих школах не були повністю українською молоддю використані, і тому перебирає на себе моральну й матеріальну опіку над українським студентством.

З метою налагодження цілеспрямованої діяльності львівської централі Провідник УЦК іменував КоДУС у складі поважних громадян Львова: проф. Юрій Полянський – голова та проф. Маріян Панчишин й інженер Євген Храпливий – члени. Головним референтом її від січня 1942 року був Всеволод Мемельський, а від 17 червня 1942 аж до кінця березня 1945 р. – Богдан Лончина [2].

Відгукуючись на заклики УЦК про можливість здобуття молоддю вищої освіти, вже весною 1942 року до Львова почали прибувати сотні українського студентства. Відтак потреби КоДУСу сильно зросли, бо крім студентів за кордоном, якими досі винятково опікувався він, прийшли ще студенти з краю, в набагато більшій кількості і в набагато прикріших матеріальних обставинах.

І якщо підтримка українських студентів за кордоном полягала виключно у формі призначання стипендій чи одноразових допомог, то в краю, крім таких грошових допоміжних засобів, стала актуальною й проблема допомоги студентству у формі організації їдалень і гуртожитків. Фактично майже весь тягар утримання стипендіатів та зорганізування фондів падав тепер на край і КоДУС-Львів, бо збірки КоДУСу-Берлін з теренів Німеччини і Чехії не виносили більше ніж 2–4 тисячі місячно золотих, а опісля навіть і ще менше.

Щоб належно поставити акцію допомоги українському студентству в краю, вислано було зі Львова спеціальні обіжники УЦК, на основі яких створювалися місцеві Комісії ДУС, що мали завданням організувати на місцях збірку фондів на допомогову акцію. Оскільки такі місцеві Комісії не всюди діяли, то треба було зробити спеціальні поїздки референтів у терен з метою організувати

їх та пропагувати акцію КоДУСу. Такі поїздки відбулись у травні, червні, серпні і вересні 1942 р. до 33 місцевостей Галичини, і вони принесли дуже наглядні результати, бо місячні доходи на акцію збільшилися вчетверо, а опісля і вдесятеро.

Щоб акція допомоги могла прийняти якнайширші розміри, розпочато активну її пропаганду в пресі, видано кілька обіжників до всіх допомогових комітетів і делегатур УЦК. У “Краківських вістях” і “Львівських вістях” з’явилися передовиці та інші пропагандивні статті, а, крім того, майже кожного дня від вересня 1942 р. до Різдва 1943 року появилися у пресі пропагандивні статті на кшталт.: “Фонд студентів – це живий капітал української спільноти”; “Коли сьогодні не подумаємо про завтра, завтра буде запізно. Тому не забудьмо вже сьогодні зложити даток на допомогу студентству!”; “Укладаючи бюджет видатків на кожний місяць, не забуваймо про даток на допомогу українському студентству!”; “Кожний українець, що складає на Студ-Фонд, допомагає забезпечити українського студента перед страхіттями зими!” тощо. Взагалі всю пропаганду акції ведено під кличем: “Складаймо один мільйон на допомогу студентству!” [3].

Крім того, керівники УЦК у Львові 8 червня 1942 року звернулися до діячів церкви з проханням узяти активну участь у зборі пожертв для студентів. За студентів-українців, котрих тільки за межами українських етнічних земель нараховувалося на той час 600, йшлося в зверненні, мусимо подбати самі. А завдання стояли такі:

“1. Подбати за гуртожитки й харчування для незаможних найздібніших студентів на високих школах у Львові. Щоби прийти з належною допомогою для одної третини наших студентів у Львові, потреба на це місячно приблизно 160 тисяч зол.

2. Український Центральний Комітет призначив на біжучий семестр для наших студентів в Німеччині 191 стипендію. На покриття цих зобов’язань потреба місячно 40.000 зол.

Це значить, що українське громадянство, бажаючи забезпечити собі вишкіл висококваліфікованих фахівців, зобов’язане добровільно жертвувати на студентський фонд хоч 200 тисяч зол. місячно. В іншому випадку занедбаємо рідку нагоду поповнення, винищеної більшовицьким режимом і війною, нашої інтелігентської верстки” [2].

Маючи на меті забезпечити українське студентство в краї і за кордоном необхідними коштами на зимовий семестр, управа КоДУСу вирішила організувати у вересні 1942 року “Місяць українського студента”. Провідник УЦК Володимир Кубійович у зв’язку з цим 31 серпня 1942 року особисто звернувся до всіх допомогових структур щодо посилення у цей час збіркової акції. Добро українського студента, писав він “лежить нам дуже на серці, тому гаряче попираємо оцей почин Комісії ДУС і бажаємо, щоб її акція знайшла тепер серед нашого найширшого загалу якнайбільше зрозуміння і ділової піддержки. Тому теж припоручаємо усім Панам Головам УОК, УДК і Делегатур зайнятись якнайсердечніше тією акцією та робимо їх особисто в і д п о в і д а л ь н и м и за її успіх.

Тому припоручаємо Вам чи то особисто, чи при нагоді поїздок Ваших референтів в терен звернути бачну увагу місцевого громадянства на справу допомоги українській студіюючій молоді та заохотити його до масового складання датків на цю благородну ціль. Ми всі бажаємо глядіти в майбутнє нашої нації, тому мусимо всі, як один, пам’ятати про те, що опіка над нашою академічною молоддю, це якраз запорука цього доброго майбутнього.

Кожна українська місцевість повинна в місяці вересні улаштувати якусь імпрезу спортову, концертвову, театральну чи іншу і весь дохід з неї призначити на фонд допомоги українському студентству. Цим повинні зайнятись, в першу чергу, місцеві УОТ. Рівно ж при видачі виказок треба, щоб петенти складали добровільні пожертви на повищу ціль. Взагалі припоручаємо використовувати всякі можливості – приватні чи публічні, щоб належно посилити акцію в цілому краю; головно ж звернутись із спеціальним зазивом до нашого купецтва [3].

1 вересня 1942 року з’являється й спеціальна стаття в газеті “Краківські вісті” про допомогу українській студентській молоді. Її автори – керівники КоДУСу Ю. Полянський, М. Панчишин і Є. Храпливий наголошували: “Молодь – це в кожній нації такий скарб, якому нема ціни. Цей скарб треба лиш уміти оцінити і захопитись ним. Цим скарбом треба вміти дорожити, плекати його та заздру оберегати й боронити його перед усяким лихом, щоб опісля можна було з гордістю показати його усьому світові в повній красі.

І українській нарід має цей дорогоцінний скарб – молодь. З осіннім семестром, що саме в цих місяцях починається, студіюватиме у високих школах у краю і за кордоном понад дві тисячі тієї молоді. Чи ж не величезна це радість для нас, чи ж не притемнює вона всіх тих болючих ударів, яких цілими десятками й сотками літ не щадила нам історія? Які ж марні усі смутки, які нас оточують, у порівнянні з цією дійсністю! Нам лиш уміти належно оцінити цей радісний факт. Чей же в цій молоді і цією молоддю ми живемо, наш всенародний організм скріпляється, відмолоджується, ублагороднюється, ми зростаємо в силу. В обличчі цього факту можемо забути про дещо, а дбати з найбільшою печалівістю про ту молодь, з якою ми всі маємо творити одну духову спільноту, якій маємо передати ту думку і ту ідею, що її ми одідичили від наших батьків і дідів, яку маємо втягнути в той зв'язок поколінь, що тягнеться у нас від незабутнього 1918 року, від Козацьких часів і княжих лицарів, і тою, дорогою нам усім, українською молоддю треба нам сердечно зайнятися та створити для неї умови, серед яких вона могла б спокійно жити, студіювати і правильно кінчити свої студії. І ця справа вимагає зусилля не одиниць, а всього українського загалу, всіх його верств без винятку” [4].

Невдовзі на шпальтах цієї газети бачимо й перші підсумки збіркових акцій від часу заснування КоДУСу. Зокрема, довідуємося, що від осені 1940 року виплачено 679 стипендій та одноразових допомог на загальну суму 551.280 польських золотих. А на наступний семестр референтура допомоги українським студентам планувала надати 410 стипендій по 200 золотих пересічно: 250 на Львів і 160 для студентів з-за кордону, разом на 82.000 золотих щомісячно – 984.000 щорічно. Гасло: “Один мільйон на студ. Фонд” – це не галаслива фраза, а реальна потреба [5].

Зі свого боку українське студентство вже могло звітувати поважними здобутками в праці. “Проломання лінивства, доривочної науки, душевного неспокою, наголошувалося в “Краківських вістях”, – помічається наглядно. Поминувши деякі прикрі явища в житті частини студентства, – про що писалося недавно, – молодь не тратить часу, не байдикує, але совісно вчиться.

Другим, незвичайно позитивним, явищем в житті сучасної студіюючої молоді, є факт повного зникну партійницької гризні, сварок, непорозумінь. Русло студентського життя прибрало спокійний, але рішучий напрямок і заповнилося всеціло радісним сприйманням життя та творчою працею. ...Третє позитивне явище – це зрозуміння ваги поширення українського доброго імені серед чужинців і не лише в рамках репрезентаційних вечорів чи концертів, але й особистими зв'язками, дружбою, товаришуванням, значить безпосереднім, і не менше успішним способом [6].

З метою створити сталі фонди переведено одноразові ударні кампанії у формі публічних збірок на студентський фонд. Ведено їх під кличем: “Вересень – місяць українського студента. Складаймо один мільйон на студентський фонд!”. У вересні і жовтні перевели всі низові клітини УЦК. Організували публічні збірки у формі розпродажі “цеголок” в ціні по 5, 2 і 1 золотий. Ця акція тільки у вересні й жовтні 1942 року принесла 430.000 золотих, а друга публічна збірка в цих же місяцях у 1943 дала суму близько 550.000 [7].

За рахунок КоДУСу в гуртожитку при вулиці Собінського, 7 було створено й утримувано “Студентську амбулаторію”, в якій ординуючим лікарем був д-р Мучій, що приймав хворих студентів та приділяв їм лікарську опіку.

Одночасно з улаштуванням студентського гуртожитку при вул. Собінського, 7 урухомлено там і першу студентську їдальню, що відпускала кожного дня 200 обідів і 150 вечер. Ціна за обід виносила 2, за вечерю – 1,50 золотого. В листопаді 1942 р. відкрито і другу харчівню для студентів медицини, яка видавала денно 350 обідів. У грудні 1943 з'явилася й третя їдальня на вул. Листопада, 97, спеціально для студентів лісової інженерії, яка видавала близько 60 обідів.

Дві останні їдальні перебували під управою самих студентів, у першій – вони могли контролювати ситуацію. У вересні 1942 року вистарався КоДУС для українських студентів “додаткові харчеві картки” та поробив заходи, щоб наші стипендіати в краю були звільнені від високошкільних оплат; це сталося щойно в літнім семестрі 1943 р., коли на основі рішення окупаційної влади 80 відсотків їх звільнялися від цієї оплати [7].

Крім того, КоДУС постійно підтримував студентську організацію Львова ОПУС (Об'єднання Праці Українських Студентів) сумою у 2.000 золотих щомісячно та опісля студентську організацію

в Німеччині НОУС, сумою у 500 рейхсмарок (1.000 зол.) щомісячно. Одночасно видавалася допомога на видання журналу “Студентський Прапор” у Львові та одноразово субвенціоновано сумою у 50.000 золотих “Науковий Фонд” при УЦК [7].

Найважливішою ж ділянкою діяльності КоДУСу були стипендії й допомоги. Розмір стипендій для студентів у краю становив спочатку 200 і часткова підмога – 100 золотих місячно, а від осені 1942 року повна стипендія сягала 250, а частинна – 150 золотих місячно. Одноразова допомога була встановлена у 100–400 золотих, однаке були винятки і більших (приміром, на оплату докторського іспиту).

Перебіг розгляду прохань про стипендію виглядав так: перед початком нового семестру КоДУС оголошував у пресі конкурс на стипендії, у якому було зазначено. Подання львівських студентів складали в канцелярії УЦК, а студенти із закордону висилали їх до КоДУСу в Берлін, звідки після розгляду їх місцевим КоДУСом і відповідних пропозицій вони надходили до Львова [7].

З огляду на невелику кількість студентів філософського й правничого факультетів (у Львові їх за німецької влади взагалі не було, були лише медицина, фармація, ветеринарія, політехніка, агрономія й лісова інженерія, – а за кордоном мало студентів студіювало на цих факультетах) – КоДУС заохочував студіювати право чи філософію, а головню ж україністику в Українському Вільному Університеті у Празі, і студентів цих факультетів брав в першу чергу під увагу при розподілі стипендій.

Старалися про стипендії наші студенти також з Італії, Хорватії, Бельгії і Франції. Їм призначили стипендії, але ні до Італії, ані до Хорватії вислати грошей не було можливості. За посередництвом УНО висилали їх тільки приватною дорогою стипендіатам у Бельгію і Францію [7].

На основі звітних документів КоДУСу можна визначити обсяг допомоги українському студентству в період, коли його централа перебувала в Галичині. Скажімо, вже в літньому семестрі 1942 року виділено для краю 160 стипендій на щомісячну суму в 22.300 золотих і 16 одноразових допомог і 1 субвенція на суму 3.200 золотих [7].

У цьому ж семестрі виділено українському студентству за кордоном: 75 стипендій на місячну суму 20.300 РМ і 9 одноразових допомог і субвенція в 2,385 РМ [7].

На зимовий семестр 1942/43 н. р. призначалося: на край – 398 стипендій на місячну суму 62.180 золотих і 132 одноразових допомог і 2 субвенції на 26.450 золотих. Крім того, було виділено одноразову допомогу “Науковому Фондові” на стипендії для асистентів – 50.000 золотих і субвенція для ОПУС – щомісячно 2.000 золотих. За межі України передавалося 197 стипендій на місячну суму 24.625 РМ і 24 одноразові допомоги і 1 субвенція в 4.860 РМ [7].

Якщо проаналізувати кількість виділених стипендій, то можна переконатися, що зростання відбувалося кожного семестру. А це давало можливість тільки в Галичині студіювати в 1943/44 навчальному році, наприклад, 175 майбутнім медикам, 155 політехнікам, 80 агрономам, 43 лісівникам, 40 ветеринарам, 35 богословам, 19 фармацевтам, 10 театралам – усього 557 молодим українцям. А за кордоном у цей час за підтримки львівського КоДУСу наші хлопці й дівчата опановували такі спеціальності: політехніку – 50, право й економію – 32, філософію – 31, медицину – 26, музику – 20, торговельні науки – 18, дантистику – 14, фармацію – 6, лісівництво – 5, ветеринарію – 2, агрономію – 2, фотографіку – 2, готельну справу – 1, бібліотекарство – 1, мистецтво – 1, іноземні мови – 1 і млинарство – 1, усього 213 стипендій виплачувалося.

Тоді, до речі, стипендіати КоДУСу студіювали в таких осередках: Львів – 557, Відень – 79, Прага – 61, Берлін – 31, Грат – 8, Данціг – 8, Мюнхен – 7, Бреслау – 6, Інсбрук – 3, Лювен (Бельгія) – 3, Фрайбург – 2, Єна – 1, Геттінген – 1, Ляйпціг – 1, Ганновер – 1, Діппольдсвальде – 1, усього – 770 стипендіатів [7].

Загальні видатки КоДУСу в львівському періоді виглядали приблизно так: від квітня 1942 до березня 1943 року видано 986.430 золотих, від квітня 1943 до березня 1944 р. – 1.139.770 золотих.

А якщо додати ще близько 150.000 золотих, що їх передано на гуртожитки, їдальні тощо, то КоДУС видав у львівській період свого існування 2.276.200 золотих [7].

Пропагуючи акцію КоДУСу, його референти звертали увагу громадянства, що дар на студентський фонд, це – обов’язок, а не ласка, то зусилля українського народу витворити нові кадри інтелігенції. Студент, що одержував стипендію, також не мав уважати її за якусь підмогу для бідака, а тільки як допомогу нації для його студій, причому він письмово зобов’язувався після їх закінчення одержану стипендію віддати КоДУСові чи якійсь іншій установі, що буде цією акцією займатися.

КоДУС старався рівно ж доцільно керувати студіями і вибором фаху, причому фаворизував такі студії, що їх вибрало дуже мало студентів: філософію і філологію, право, економічні науки, журналістику, текстильні і фотографічні студії, а головню – українознавчі студії в Українському Вільному Університеті у Празі, бо: 1) у Львові гуманістичних студій взагалі не було; 2) за кордоном від осені 1941 року приймали тільки одиниці на студії, а в УВУ можна було студіювати тільки за дозволом німецької влади; 3) студенти вибирали масово медичні й технічні студії, а до інших не мали наставлення. Тому то керувати студентами при виборі звання було майже неможливо.

З огляду на воєнні обставини КоДУС переніс на весну 1944 року свою діяльність до Кракова, а згодом – до Відня. Але можемо засвідчити, що головний тягар пожегів в ім'я освіти під час воєнного лихоліття взяла на себе Галичина.

1. Звіт референта Богдана Лончини про діяльність КоДУСу в 1939–1945 роках // Поточний архів КоДУСу, який зберігається в Центрі українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України – ЦДАВОВУ, ф. 3959, оп. 1, спр. 76, арк. 20–20 зв. 3. Там само, ф. 4030, оп. 1, спр. 34, арк. 108. 4 Там само, ф. 3959, оп. 1, спр. 83, арк. 4. 5. Краківські вісті. – 1942. – 1 вересня. 6. Там само. – 1942. – 20 жовтня. 7. Звіт референта Богдана Лончини про діяльність КоДУСу в 1939–1945 роках // Поточний архів КоДУСу, який зберігається в Центрі українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

УДК 94(477)“1939/1945”: 438.41

С.В. Терський

Національний університет “Львівська політехніка”,
Інститут гуманітарних та соціальних наук

МУЗЕЙНА СПРАВА ТА АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА ТЕРЕНАХ ГАЛИЧНИНИ ТА ВОЛИНИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

© Терський С.В., 2005

Досліджується стан музейної справи, археології, а також політика німецької окупаційної адміністрації в цій галузі на західноукраїнських землях під час Другої світової війни. Зроблено висновок про катастрофічні наслідки військових перемін для подальшого розвитку цієї сфери культури.

The historical aspects to development of museums and archaeology and also political changes in the period of the soviet and German occupation of the Western Ukrainian territory in 1939–1944 s in this article has been investigated.

Напередодні Другої світової війни, незважаючи на асиміляторський режим Речі Посполитої, галицько-волинські землі досягли істотних успіхів у культурному розвитку. Це проявилось у розбудові мережі музеїв, бібліотек, науково-красназавчих інституцій, місцевої преси тощо. На цих корінних давньоукраїнських землях становлення археологічних досліджень, музейництва та історичного красназавства у ХІХ – першій половині ХХ ст. було важливою складовою частиною у формуванні національної самосвідомості українців, поляків, а також невід'ємною складовою частиною загальноєвропейського культурного процесу.

Музейництво та археологічні дослідження завжди йдуть нога в ногу. Тому історія формування музейних збірок тісно переплітається з історією археології. Щодо галицько-волинських земель ця тема була предметом вивчення польських істориків та археологів Б. Януша (1918), Е. Хвалевіка [1] та С. Носека [2]. Історія археології та музейництва Галичини та Волині українськи-